

Ceol agus Ceoltóirí Ceoláin agus Ceoltóirí

Seo thíos sliocht as léacht a thug Joe Steve Ó Neachtain do Chumann Mherriman i mbliana.

Ceol na gCeolán

Is iondúil gur spriósán beag gaisciúil a bhíodh sa cheolán, é ag dul ag déanamh cat is dhá dhrioball má b'fhíor dhó fhéin, ach fios againne go maith gur ar éigin a bhí sé de ghus ann an slabhra a tharraingt tar éis an leithreas a úsáid.

Ba mhór a' peaca marfach i mo thuairimse an focal ceol a bheith luaite lena ainm mar gur mianach difriúil amach is amach a bhí sa gceoltóir.

Bíonn ceoláin le feiceáil ar an teilifís go rialta a bhfuil oiread cáil bainte amach acu le Íosa Críost. Tá na ceoláin seo ag fáil níos mó airgid as coirmcheoil amháin ná mar a shaothraíonn an chuid is mó againn go cneasta ar feadh ár saoil. Níl d'amhrán acu go minic ach líne agus gan an líne sin fhéin le tuiscint ná le cloisteáil.

Feicfidh tú duine amháin ar choirnéal an árdáin mar bheadh sé ag lascadh seancheaintíní le maide ar a mhionda. Feicfidh tú ceann eile ag dul treasna an árdáin faoi chumhacht is feac a ghiotáir amach roimhe amhail is dhá mba ag dáir bó leis a bheadh sé. Is iondúil leo a bheith fíoraclaí agus go maith ag grágaíl.

Tá scoth córas fuaime agus tá scoth córas soilse acu. Tá scoth feistis ortha nó níl féisteas ar bith orthu de réir mar a fheileann. Tá chuile rud dhá fheabhas acu ach amháin ceol.

"It's the Drums, Joe"

Ach mar sin fhéin caithfear a rá go bhfuil an t-aos óg faoi dhraíocht acu.

"Tá an chosúlacht ann faoi láthair go bhfuil Raidió na Gaeltachta idir cheol agus friotal dhá chur in oiriúint do phobal Gaeilge na tíre. Dhá chur in oiriúint do na Tam Ratings"

Feicfidh tú iad, lán urláir acu, chomh brúite ina chéile le slua ag teacht amach ó chluiche. Iad ag dhul i bhfiántas agus suas ar dhromanna a chéile ag iarraidh láimh a leagan ar an mbanna ceoil. Lagar ag teacht ar chuid acu le teann corraíola. Na deora ag silt le cuid acu le teann grá do na ceoláin. An slua ar fad ag luascadh anonn is anall mar a bheidís faoi dhraíocht ag an gceol nó ag an ócáid.

Ní dóigh liom gur faoi dhraíocht a bhíonn siad ach faoi hipnóis. Sílimse gurb iad na soilse agus an fhuaim a chuireann faoi hipnóis iad. Tá sé deich mbliana fichead ó dúirt fear a bhí fíorchríonna agus fíorléannta liom é agus muid ag tógáil Scoil an Turlaigh Bhig.

'It's the drums, Joe,' a deir sé. Drums? a deirimse. 'Yes,' a deir sé. 'It's the drums that's driving the young people crazy.'

RnG is na Tams

Tá a fhios agam nach gcreidfeadh aos óg an lae inniu go mbíodh muidne ag éirí ó thalamh sna hallaí damhsa inár lá fhéin. Go dtéadh muid i bhfiántas le teann ríméid ag damhsa Chaidhp a'

Chúil Aird. Go mbíodh chuile láimh ar aon fhilleadh agus chuile chois ar aon bhuille le rithim an cheoil. Is iondúil nach mbíodh i láthair ach ceoltóir amháin gan córas fuaime ná córas soilse.

Cuimhním ar mo mhama an créatúr a d'éiríodh i lár an urláir nuair a thagadh port breá croíúil ar **Raidió na Gaeltachta**. Mheas sí i gcónaí go mba pheaca marfach é port maith a ligean amú gan cois a bhualadh air.

Cuimhním ar an linn sin daoine agus ar an sásamh a bhain siad as na hamhráin agus as an gceol ar an Raidió - an t-aon mheán nádúrtha cumarsáide dhá raibh ná dhá bhfuil sa nGaeltacht agus cuireann sé muisiam orm go mbeadh daoine chomh dícheillí is go mbeadh siad ag moladh ceol na gceolán, a chur in ionad cheol na gceoltóirí. D'éist-eodh níos mó den aos óg leis, a deir siad. B'fhéidir go n-éisteadh nó b'fhéidir nach n-éisteadh. Ach cé leis a n-éisteadh mo linnse má thruaillítear an t-aon mheán dhár chleacht muid ariamh.

Go deimhin nár throid muid go crua len í a fháil aimsir Chearta Sibhialta?

B'fhéidir gur mheas daoine go raibh lucht na gCearta Sibhialta garbh agus mímhúinte ach bhí muid bródúil as na torthaí agus ba é Raidió na Gaeltachta ceann de na rudaí ba thábhachtaí dár baineadh amach.

Marach gur bunaíodh Údarás na Gaeltachta a chuir roinnt oibre ar fáil sa mbaile agus Raidió na Gaeltachta a chraol cláracha a bhí nádúrtha dhúinne b'fhurasta breith ar dhriobaill ar an nGaeltacht inniu.

Tá an chosúlacht ann faoi láthair go bhfuil Raidió na Gaeltachta idir

cheol agus friotal dhá chur in oiriúint do phobal Gaeilge na tíre. Dhá chur in oiriúint do na Tam Ratings.

Creidimse gur cheart go mbeadh seirbhís den scoth ag chuile Ghaeilgeoir ar an oileán seo. Ach faraor ní mar a chéile an cineál cláir raidió atá feiliúnach in aon cheantar. Níl muidne ag iarraidh ach go bhfágfaí againn an t-aon mheán cumarsáide gur féidir linn ár gcuid fhéin a thabhairt air. Sílimse marach go raibh an raidió againn nach mbeadh leath oiread borradh faoi na hamhráin sean-nóis ná faoin gceol Gaelach.

Tá mé cinnte nach gcloisfí go brách na hamhráin nua scríofa agus nárbh fhiú bheith dhá scríobh marach an Raidió bheith ann len a gcearabhscaoil-eadh.

Ní hé amháin sin ach is ar an raidió a chloisfeas tú cá mbeidh an gabhar á

róstadh, mar a deir muintir Chiarraí.

Ceol na dTithe Ósta

Níl aon teach ósta sa tír seo anois nach bhfuil ceol ag dul go haer ann feictear dhomsa.

Níl a fhios agam ó Dhia thuas na glóire cén fáth a gcaithfidh sé bheith casta suas chomh hár. Cuireann sé seabhrán i mo dhá chluais. Tá tú ansin ag iarraidh cupla focal a rá le duine éicint agus tú ag screadach i mbarr do chinn is do ghutha.

Is gearr go mbuaileann píoblach mé, go mbuaileann slócht mé is go n-imíonn an chaint ar fad. Is gearr go n-imíonn an t-amharc as mo shúile de bharr deatach tobac. Níl tú 'with it' ceart i dteach ósta mara bhfuil scór fags amach romhat ar an gcabhanntar is tú dhá lasadh as fad a chéile. Dhá gcuirfidís ina bpóca as an mbealach iad b'fhéidir go

ndéanfaidís dearmad ar chorrcheann ach mo léan is mo chreach is beag an baol. Deirimse leat gur daor an ailím do mo leithéidse oíche cheoil i dteach ósta. Cosnóidh na cúpla deoch scór punt ar an laghad is caithfidh mé scór eile a thabhairt don dochtúr an lá dár gcionn le breathnú síos imo sceadamán, mar a deir an fear Thír Chonaill.

Ach taithníonn an cineál sin ocaíde le mór chuid daoine, ocaíd atá go maith don croí ach go dona don sláinte. Nár lig Dia go dtiocfaidh deire go deo leis an nós mar sin féin. Thabharfadh mórchuid de oíge an domhain a dhá súil ar an sult a bhaineann oíge na hÉireann as an Tigh Ósta. Ní bheinnse ag iarraidh ach é a chasadh síos de bheagán mar nach bhfuil mo chuid sean chluasa in ann aige.

Nuair is seisiún atá i gceist agus na ceoltóirí ag casadh dhá chéile go nádúrtha, níl sáru an tí ósta

ann le scoth an cheoil a mhealladh as na ceoltóirí. Dúnann scoth an cheoil béal na ndaoine agus tosnaíonn na huirlísí ag caint.

Croí an Cheoil

Is beag uirlis cheoil a bhí ar an mbaile againne le linn m'óige ach mar sin fhéin níor fhág sin gan ceol muid. Ní ó raidió ná ó theilifís a fuair muid é ach oiread, mar nach raibh a leithéid ann. Is amhlaidh a tharla sé go nádúrtha. Chloisfinn mo mháthair ag crónán amhráin ag dul ar fud a tigh ag déanamh a cuid oibre. Chloisfeá **Séamus Churraoin** leath mhíle ó bhaile ag gabhail fhoinn agus bord feamainne aige ar an gcapall.

Dearfaí leat stopadh ag obair agus éisteacht leis an lon dubh nó leis an smól-ach ag ceol ar an gcearabhs.

D'fheicinn Bid, mo aintín, ag cur píosa pháipéar os cionn ráca gruaige agus í ag

Jackie Ó Cualáin

Cárna, Co. na Gaillimhe
Fón: 095-32331 Facs: 095-32532

— Member of the National Housing Building Scheme Guarantee —

CONRAITHEOIR TÓGÁLA

SEIRBHÍS TÓGÁLA AR FUD CHONAMARA

NÍL AON JAB RÓ-BHEAG NÓ RÓ-MHÓR DHÚINN.

Go n-éirí go geal leis an tPléaraca

Ar lean ó lch 11

baint cheoil as. D'fheicinn ag suí síos sa ngarraí í aimsir bhaint an fhéir agus í ag máisiú giosadain leis an gcorrán nó go mbíodh sí ábalta cupla nóta a bhaint as.

Chloisfheá amhrán ag teacht chugat ar an ngaoth i mbrothall an lae agus daoine ag gabháil fhoinn i gcladach agus ar phortach le teann sásaimh ar a gcuid oibre.

"Is fuar an fhuil a thréigean an nádúr."

Tá sé nádúrtha go lean-fadh daoine óga an fáisiún agus is amhlaidh leis an gceol é. Ach is tiúcha fuil ná uisce agus is fuar an fhuil a thréigean an nádúr agus is iondúil leis an aos óg filleadh ar an nádúr ceolmhar as ar shíolraigh siad nuair a bhíonn a ndúil bainte as ceol na gceolán acu.

Sílímse gurb é an ceol croí na hÉireann de bharr go bhfuil croí i gceol na hÉireann. Is é an croí atá i gceol na hÉireann a dhéanann náisiún mór den náisiún beag seo ar fud an domhain.

Joe Steve Ó Neachtain ag éisteacht le Maití Joe Shéamais Ó Fátharta ag an oíche áirneáin, Tigh Pheadair Mhóir ar an mBánrann le linn Phléaráca anuraidh. Beidh áirneán na bliana seo ar bun Dé Máirt, 17 Meán Fómhair.

Oireachtas na Gaeilge 1996

GAOTH DOBHAIR

25 Deireadh Fómhair – 3 Samhain

Fáiltiú an Oireachtais • Club na Féile • Comórtais Sean Nóis — Corn Uí Riada
Coirm Cheoil an Oireachtais • Oscailt Oifigiúil an Oireachtais • Scléip na hÓige
Comórtas Ghaeltachta • Léacht an Oireachtais

Breis eolais ó:

Liam Ó Maolaotha
Stiúrthóir an Oireachtais
6 Sráid Fhearchair
Baile Átha Cliath 2
Fón: 01-4753857 01/4757401 Facs: 01-4758767

Máire Mhic Niallais
An Chrannóg
Na Doirí Beaga
Leitir Ceanainn, Tír Chonaill
Fón: 075-32208

Gaisce Uí Chonaola

'Nuair a bhí mise óg in Éirinn fadó ní raibh mé cosúil leis an gcuid eile de na gasúir ar chor ar bith. Ní bhínn ag corraí timpeall mórán. Ní bhínn ag béiceadh, ná ag caitheamh anuas rudaí de na seilfeanna mar is gnách le gasúir bheaga eile a dhéanamh. Bhí mé chomh leisiciúil sin gur thug chuile dhuine an Gaiscíoch Beag orm le searbhas agus magadh.'

Is mar sin a thosaíonn 'An Gaiscíoch Beag', leabhar do ghasúir a scríobh an tÁrainneach, Dara Ó Conaola, sa mbliain 1979 agus atá ar cheann de na leabhartha is fearr a scríobhadh do ghasúir atá ar fáil inniu. Ábhar dóchais dúinn go bhfuil an scríbhneoir céanna i mbarr a mhaitheasa ag scríobh leis i gcónaí. Ní ar an leabhar seo amháin a sheasann cáil an scríbhneora seo, ach ar a shaothar do dhaoine fásta freisin, an dá chnuasach gearrscéalta *Mo Chathair Ghríbhain* agus *Anuigh Liom Féin*, chomh maith leis an úrscéal do dhéagóirí *Misiún ar Muir*. Ní gasúir bheaga amháin a bhainfeas sult agus spraoi as *An Gaiscíoch Beag*, ach duine ar bith a bhfuil grá aige do dheas-scríbhneoireacht agus do rithim is draíocht an bhéaloidis, mar atá sa sliocht seo thíos ina bhfuil cur síos ar an gclaíomh a d'iarr an gaiscíoch beag ar an ngabha.

'Déanfaidh tú claíomh dom, a ghabha, más é do thoil é.... Cuirfidh tú cloigeann airgid air.... Cuirfidh tú seacht faobhar air: an chéad fhaobhar; faobhar an bhearrtha; faobhar an fheannta; faobhar an ghearrtha; faobhar a bhearrfas, a fheanfas, agus a ghearrfas in éineacht; faobhar os cionn faobhair; agus faobhar eile ar fhaitíos go gclisfeadh ar na faobhair eile'

Scéal sciobtha drámatúil atá ann a chothódh dúil sa léitheoireacht sa duine óg. Ina chathréim éachtmhar ní spáráileann an gaiscíoch beag fathaigh ná cailleacha. I sliocht amháin as an scéal tá an gaiscíoch i dtéach na caillí.

'Anonn léi go dtí an cófra mór. Thóg sí an clár agus bhreathnaigh síos ann. Chuaigh mé taobh thiar di go tobann agus chaith mé isteach sa chófra í. Dhún mé an clár uirthi. Thosaigh an réabadh thíos ann agus chroch sí aníos an clár. Chuir sí aníos a cloigeann agus nuair a chuir tharraing mé buille den chlaíomh sa mhúineál uirthi agus bhain

mé an cloigeann di. D'éirigh an cloigeann chomh hard leis na frathacha. Tháinig sé anuas arís agus rinne sé iarracht dul ar an an gcolainn arís. Ach bhí mise ann roimhe agus thug mé buille dó a chuir píosa maith as láthair é.

"Á" a deir an cloigeann ansin, "dá bhfaighinnse mé féin ar an gcolainn arís, lianna na bhFiann ní bhainfeadh de mé."

"Nuair a bhí tú uirthi," a dúirt mise, "ba dhona thú."

Thug mé speach eile ansin dó a chuir amach tríd an díon é. Níor chuir sé aon ghiog eile as. Chuir sin deireadh leis an gCailleach Mhór agus a triúr mac.'

Ní féidir trácht a dhéanamh ar an leabhar seo gan an obair ealaíona inti a lua. Harry J. Sharpe a rinne na pictiúir a chuireann go mór leis an scéal agus le taitneamh an léitheora.

Leabhar í seo atá le ceannacht agus le coinneáil, le léamh agus le athléamh. Tá mo chóipsa faoi mo philiúr agam!

An Gúm a d'fhoilsigh *An Gaiscíoch Beag* le Dara Ó Conaola

Cré na Cille, Faoi Dheireadh

Tá eagrán nua de 'Chrú na Cille' le Máirtín Ó Cadhain le lánseáil i dTigh Choilm Mharhuis ar an gCoill Rua in Indreabhán le linn Phléaráca Chonamara.

Buíochas mór le mac dílis Dé! Tar éis an oiread sin scéalta ag teacht salach ar a chéile le bliain anuas, gan trácht ar an ráfla go raibh dream eicint i mBéal Feirste le heagrán bradach a chur amach, tá sé deimhnithe anois go mbeidh an t-úrscéal is cáiliúla i nGaeilge faoi chló arís.

Dé hAoine, 20 Meán Fómhair an lá mór. Beidh Tom Phaidí Mac Diarmada ann chun an leabhar a lánseáil agus beidh Máirtín Ó Cadhain, mac dearthár leis an gCadhach i láthair chomh maith le Caoimhín Ó Marcaigh ó na foilsitheoirí Sáirséal agus Ó Marcaigh.

Sé Tomás De Bhaldraithe, a fuair bás i mbliana, eagarthóir an eagrán nua. Deir Caoimhín Ó Marcaigh linn gurb é an treoir a thug sé dó an leabhar a chur in oiriúint don ghlún óg léitheoirí. Ní an Caighdeán Oifigiúil atá i gceist ach an oiread den chaighdeánú a rinne an Cadhnach é féin ina leabhar deiridh 'An tSraith Tógtha', nár foilsíodh go dtí 1977.

Sé Liam Miller, nach maireann, a bhain ardcháil amach le Dolmen Press, a rinne an dearadh. Deir Caoimhín go ndeachaidh Liam i mbun na hoibre go fonnmhar agus go mbeidh an leagan nua níos inléite dá bharr.

Siad na seanléaráidí céanna le Cathal Ó Luan a bheas san eagrán nua. Ní bheidh réamhrá, nótaí, gluais ná foclóir ann. Tá súil go mbeidh an leabhar sna siopaí ag tús Meán Fómhair.

Tá moladh mór ag dul do chuile dhuine a raibh baint acu leis an obair seo. Tá muid ar bís.

— Daithí Ó Muiri